УДК 811.161.2’37’42:82(045)
О. Мороз, канд. філол. наук., доцент,
Маріупольського державного університету, Маріуполь

КОНЦЕПТ «РІДНА МОВА» У ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ ДМИТРА ПАВЛИЧКА

У статті розв’язується питання реалізації концепту «рідна мова» у художньому дискурсі. На основі поезії Дмитра Павличка здійснено аналіз цього концепту, встановлено способи його вербальної репрезентації, визначено семантику лексем, які конкретизують його значення.

Ключові слова*: концепт, художній дискурс, вербальна репрезентація, метафоричний контекст*.

Рідна мова відкриває всі шляхи людині: і духовного розвитку, і матеріального становлення. Над цим питанням, філософськи опрацьованим свого часу Вільямом Гумбольдтом та його однодумцями, замислювалися вітчизняні вчені й письменники XIX-XXI століть. Та й ще раніше, у часи розвитку книжної української мови, про важливість богослужіння рідною мовою неухильно постулював Петро Могила, який і діяльність заснованої ним Києво-Могилянської колегії побудував на рідномовних засадах. Власне, Києво-Могилянська колегія, згодом академія, відіграла особливу роль у мовно-національній ідентифікації тогочасного суспільства [1: 92]. Сам же Петро Могила сприяв українізації богослужіння, «докладаючи зусиль до заміни малозрозумілої простому народові церковнослов’янської мови українською книжною» [2: 45].

Відомо, що українська літературна мова остаточно утверджується як національна мова українського народу з появою «Енеїди» І. Котляревського. Починається в історії розвитку літературної мови й мови українців новий період, у межах якого «перехід на народну основу й опора на художній стиль міцно зв’язали літературну мову з фольклором, його естетикою й образними засобами та з тогочасним живим мовленням» [3: 133]. У XIX столітті розбудова української мови пов’язана насамперед з діяльністю письменників, які своїм талантом збагачували й удосконалювали мову, уберігаючи від постійних нападів чи то російського, чи то польського шовінізму.

Українська мова торувала собі шлях, долаючи неймовірні труднощі й заборони і в XX столітті. Її бурхливий розвиток відбувався завдяки художній літературі, науковим розвідкам, хоча тих, хто творив мовні скарби, нещадно карали або переслідували. Сьогодні вже нікого не здивують вислови «репресовані мовознавці» чи «репресовані письменники», їх здобутки ретельно вивчають, опрацьовують їхній унесок у становлення мови та літератури. Але найголовніше те, що вони зберегли рідну мову, часом ціною власного жит-

© *О. Мороз, 2013*

тя. У таких «безумовних» умовах існування не могла не постати наука про рідномовні обов'язки українця, постульована Іваном Огієнком. Вона засвідчила небайдуже, дбайливе й обережно тремтливе ставлення українців до своєї мови. І сьогодні українська мова в її історичному і філософському вимірах становить особливу концепцію, заґрунтовану на духовній спадщині славних попередників. У зв'язку з цим очевидним є факт існування концепту «рідна мова», що реалізується в різних лексемах і висловах.

Концепт «рідна мова» знаходить своє вираження насамперед у художньому дискурсі й презентований виразно в Дмитра Павличка. Тому **метою** пропонованої статті є опрацювання відповідного концептуального поля, виявленого на основі творів сучасного поета. Реалізації цієї мети слугують такі завдання: 1) виявити особливості сучасної концептосфери; 2) окреслити семантичні аспекти реалізації концепту «рідна мова»; 3) виявити структурні моделі репрезентантів досліджуваного концепту; 4) дослідити авторську позицію щодо поняття «рідна мова» у загальноукраїнському контексті.

Концепт як основну одиницю когнітивної лінгвістики вітчизняні мовознавці почали вивчати не так давно, проте маємо серйозні напрацювання в цьому аспекті – від ґрунтовних теоретичних досліджень до практично орієнтованих студій, заснованих на різному мовному матеріалі. Це праці В.М. Русанівського, В.В. Жайворонка, А.П. Загнітка, В.І. Кононенка, В.Л. Іващенко, І.О. Голубовської, Т.В. Радзієвської, О.А. Селіванової, Г.М. Яворської, Л.І. Шевченко, Л. Малевич тощо. Як переконаний В.К. Щербін, зусиллями концептологів України й Білорусі сьогодні виявлені й описані тисячі різних концептів [4: 30]. Прикметно й те, що концептуальний аналіз уже вийшов за межі когнітивної лінгвістики й активно залучається в мовознавчих дисциплінах, набуваючи різних форм відповідно до сфери використання. Пов'язаний він і з художнім дискурсом, який чи не найкраще репрезентує мовні стереотипи, уподобання, характерні для свідомості певної доби, а письменники цю свідомість вербально відтворюють.

У мовній картині українця на особливу увагу заслуговує поняття «рідна мова», адже «рідна мова – це найважливіша основа, що на ній зростає духово й культурно кожний народ» [5: 3]. Свідомий українець не уявляє свого існування без мови, бо саме вона дає сили жити й працювати, «приносить людині найбільше й найглибше особисте щастя, а державі – найсильніші патріотичні характери» [5: 3]. З-поміж таких характерів вагоме місце належить Дмитрові Павличку. Усе своє життя і творчість поет скерував у русло служіння народу та його мові, про що виразно свідчать слова самого автора: «Я зрозумів, що моя поезія може служити мені панциром у боротьбі за українське слово. Так я жив, час од часу ставав собі на горло, але також нерідко говорив правду в очі русифікаторам, обороняв нашу мову і взагалі все українське, що підпадало на знищення з боку комуністичної влади» [6 (1: 9)]. Не випадково, що концепт «рідна мова» вербалізується різнопланово в поезіях митця, відтворюючи при цьому й духовні стереотипи українців.

Відомо, що лексема «мова» багатозначна, і Словник української мови в 11-ти томах фіксує шість її значень, одне з яких пов'язане з поняттям «рідна мова», а саме: «Сукупність довільно відтворюваних загальноприйнятих у межах даного суспільства звукових знаків для об'єктивно існуючих явищ і понять, а також загальноприйнятих правил їх комбінування у процесі вираження думок» [7: 768]. В енциклопедії української мови міститься вже термін «рідна мова», тлумачення якого пропонує В.М. Русанівський: «Рідна мова – мова, з якою людина входить у світ, прилучається до загальнолюдських цінностей

у її національній своєрідності. … Рідна мова сприймається не просто як засіб комунікації, не тільки як знаряддя формування думок, а значно інтимніше – як одне з головних джерел патріотичних почуттів, як рецептор духовно-емоційної сфери людини» [8: 554]. Природно, що в суспільстві з панівною нацією рідна й державна мови зливаються в одній, хоча не для всіх суспільна реалізація мови пов'язана з рідною мовою, особливо в багатонаціональних суспільствах.

«Рідна мова» фіксується у численних уживаннях – мінімальних поетичних контекстах, які забезпечують розкриття семантики названого ключового слова. На думку Л. Пустовіт, такі слова, репрезентуючи поетичний словник української мови, виявляють: тенденції метафоризації, шляхи творення поетичних перифраз, взаємодію традиційних поетичних контекстів [9: 105]. У нашому розумінні все це стосується й концепту, для якого контекстна реалізація дуже важлива.

Для українців рідною мовою є українська, державний, офіційний статус якої протягом багатьох століть не був підтверджений. Рідна мова, на думку І. Огієнка, – це «наріжний камінь існування народу, як окремої нації: без окремої мови нема самостійного народу» [5: 7]. Український народ віки виборював самостійність і мову як її виняткову ознаку. І тому «рідна мова» позиціонується як особлива концептуальна категорія, як природний (відповідно до походження) концепт, ментальне утворення, «що є витвором власне психічних процесів та станів», загрунтованих на свідомих і несвідомих процесах людської діяльності [10: 58]. Це своєрідна ментальна структура, у семантиці й синтагматиці якої закодовано духовне життя нації у всіх вимірах – і позитивному, і негативному. В описі концепту «рідна мова» виходимо з особливостей його семантичної реалізації, а також беремо до уваги, що «лексичні значення формують основні субстанційні ознаки концепту» [11: 81].

Концепт «рідна мова» по-особливому реалізується в художньому дискурсі Дмитра Павличка, засвідчуючи, з одного боку, індивідуальний авторський стиль, з іншого – відтворюючи сукупні стереотипи українців. У поетичних текстах зафіксовано більше ніж 100 контекстів цього поняття. Рідна мова для митця – українська, тому номінативне значення цієї сполуки представлене варіантами: рідна мова – українська мова – наша мова – мова: *Мамо, заспівайте рідною мовою* [6 (3: 70)]; *...і в нього відбирає церкву, пам'ять, мову...* [12]; *...Одна у нас мова* [6 (1: 97)]; *Вчуйте ви у нашій мові те, що любите в своїй…* [6(3: 298)]. Метонімічними вкрапленням до цього ряду є варіанти «рідне слово», «мамине слово»: *Я в світ прийшов із маминого слова* [6 (3: 255)]; *Бо, може, й слова в тому шумі Не вчув би рідного* [6 (3: 28)]. Українська мова здобула статус державної, тому у віршах після 1991 року названий ряд доповнює сполука «державна мова». Природно, що кожна розвинена мова співвідноситься з державою як запорукою її міцного й потужного розвитку. А найголовніший обов'язок держави – «всіма можливими силами дбати про якнайкращий розвиток» літературної мови як основи духовного буття народу [5: 7]. Поет не може стояти осторонь від цієї «державної мети», він повинен нести в маси «дух державності» «*…допоки із міських столичних плить Не зазвучить державна наша мова*» [6 (3: 226)]. Давно помічено, що людина, яка володіє державною мовою, комфортніша, успішніша, в неї немає скутості [3: 541]. Отже, важливим у реалізації концепту «рідна мова» є вислів «державна мова». На жаль, в Україні українська мова не функціонує своїх державних функцій уповні, звідси й перифраза «конституційний міраж»: *Куди поділась твоя мова, Конституційний твій міраж*? [3:28].

Україна й *мова* у свідомості Дмитра Павличка нерозривні, тому весь простір рідного краю співвідносний підсвідомо з мовою, «мова й Україна об'єднуються в одному поетичному образі, ототожнюючись з усіма поняттями, що становлять характерний етнопростір ліричного мислення українця» [13: 26]. Вербально цей зв'язок відтворено лексемами *Україна, Вітчизна,* метафоричними сполуками *дух Батьківщини, батьківська земля, плодющий чорнозем* тощо: *Але наша мова, дана нам навіки, То – земля, де предків не змовкає кров* [6 (4: 34)]; *Вітчизна – хліб, але ж вона – і слово*! [6 (1:311)]; *…мова – то Вкраїна*…[6 (4:34)].

Рідна мова – наймиліша й найдорожча, і заслуговує на найніжніші почуття; вони поглинають поета, живуть у ньому, сповнюють його: *Вже озвалася в мені Тужно-ніжно рідна мова* [6 (1:170)]. Виражають ці емоції оцінні лексеми-іменники *небо, сонце, алмаз, скарб*; прикметники і прислівники – *солов'їна (солов'їно), тужно-ніжно* тощо: *В нас мова, наче скарб, мов ланцюжок на шиї*…[12]. Мова наповнюється сонячним сяйвом, вона гордо рветься вгору й долає всі перешкоди: *Дивіться в небо, а не в грязь, - Там сяє наша мова* [6 (3:60)]; *...щоб жити в сонці й сонце берегти, щоб розкувати наше серце й мову…* [6 (4:40)].

Мова як духовна домінанта життя бачиться поету у всьому, що прилягає до духовного буття українського народу. Насамперед це поняття формується лексемами *душа, дух, безсмертя дух*: *Ми будем битися, як за життя, за мову, Що народила нас і душу нам дала!* [12]. Асоціативно духовне єство мови пов'язується із *зерном*, «*ядром здоровим, Яке ще здатне прорости*» [6 (2:87)]. Духовні обшири мови презентують особливі ключові слова, з якими пов'язане буття української нації, у яких «профіль української духовності, трагізм нашої історії, перипетії українського сьогодення, занепокоєність завтрашнім днем, наші чесноти, вади, запас людської душі, багатий людський досвід» [14: 11]. Це одиниці *батько, мати, Великдень, Різдво, Батурин, Крути, УПА, Колима* тощо: *Як відректись мені від власного єства, від свого імені, Великодня й Різдва? Від батька й матері, від прадідної мови…*[6 (4:399)]; *…мова – гріх, печаль спокути, Здоров'я і світлінь ума, І честь, і гідність, і страма, І пісні хміль, і запах рути, Батурин і Базар, і Крути, І дух УПА, і біль засмути, І хрест із льоду, і німа Голгофа наша – Колима!* [6 (3:57)]. На цьому тлі ганебно іронічно, а часом і з сарказмом сприймаються назви матеріальних реалізацій концепту, а саме: *мова – одежина (або одежа клоуна), мова – ковбаса*: *Що мова? Одежина, й годі!* [6 (1:463)]; *Ой де ж тая ковбаса, Що від неї знову Навертає малоросів На вкраїнську мову?* [6 (2: 97)].

Мати рідну мову – бути щасливим: і в особистому, і суспільному вимірах, однак в українській реальності, на думку поета, часом це неможливо. Концепт «рідна мова» обростає численними негативними смислами, пов'язаними як із сьогоденням мови, так і її минулим. Сьогодні мова є, але про неї не дбають сучасники, ладні за всякі багатства її «продати», мова – «бідна», «отруєна»: *....Але за те добро віддати бідну мову…* [6 (3: 249)]. Ще гірше – у минулому. Так склалося в історії, що «не держава була на сторожі мови, а мова уособлювала всі можливості для відродження держави» [1: 42]. Мова в уяві Д. Павличка – жива істота, наділена неймовірною силою, міцністю духа, загартованими у віковій боротьбі за право на вільне існування. Отже, мова явлена персоніфіковано, насамперед в образі людини-борця, правда, то сильного, то слабкого. Сила додає невмирущості, а тому на перший план виступають лексеми зі значенням існування, воскресіння,

вічності, безсмертя, тривалості дії, що продукує контексти «мова не вмре», «мову не знищити», «мова – безсмертя дух», «мова - вічна», «мова – слово незнищенне»: *Не знищиш ти мою мову – не старайся!* [6 (1: 254)]; *Не радій з того, що ти не вмерла, А з того, що вічна ти радій!* [6 (3: 293)]; *І воскрешає мова, наче рана*… [6 (3: 105)].

Відомо, що українська мова зазнала чимало утисків, вона перебувала в постійній небезпеці, як будь-яка людина, яку переслідують. Жахливі умови підкреслено матеріальними образами понурої семантики: «сміття», «колючі дроти», «каземати», «крематорій», «домовина», «шибениці-розп'яття», «паркетина дубова», «смерть», «Сибір»; дієсловами, що пов'язані зі стражданнями, – *душити, стогнати, бити, умерти*: *Десь українська мова То стогне, то ячить. Паркетина дубова вночі пройшлась по ній, її сікли й пекли*… [6 (4: 396)]; *Коли душили нашу мову*… [6 (3: 36)]; *Де наша мова? В домовині Об віко б'ється* [6 (2: 81)]. Найжорстокіше нищилися Україна й українська мова в роки «великого перелому» і голодомору, і це була війна з українською духовністю [14: 11]. Лексема «мова» набуває значення «жертва» і входить на його основі до опозиції «мова – вороги мови». До цих ворогів автор категоричний: це й історично вмотивовані номінативні назви, й експресивно-оцінні переносні: *яничари, цар, московський патріарх, покручі, хахли, Варшава, Відень, Москва, птаха двоголова* тощо. Голодомор, який завдав особливої шкоди українському селу, отже, і живій народній мові, автор сприймає як найбільше лихо: … *майстри Голодомору На нашу мову одягли петлю*…[6 (3: 277)]. Страдницький образ мови посилюється біблійною лексикою, співвідносною з розп'яттям Христа: *покрова Божа, Христос, хрест*: *Як на покрові Божій тінь Христова, - поорана вона*… [6 (3: 306)]; *Він молиться за смерть моєї мови, Кує на неї із хреста ланцюг!* [6 (3: 414)]. Мова знесилена від поневірянь, вона «*у клітку загнана, мов кволе пташеня*» [12].

Невимовний біль поета, вербалізований у низці метафоричних фігур, звернений насамперед до сучасного покоління, адже й сьогодні українська мова не розвивається повноправно, і пересічні українці неактивні у її поступі. Розпач і розчарування в сучасній ситуації часом беруть верх у настроях Дмитра Павличка, що виражається здебільшого за допомогою заперечення: «немає мови», «не чути мови», «зректися мови»: *Не чути мови рідної в столиці*… [6 (3: 230)]; *Жити на своїй землі – й мови рідної не чути*… [6 (2: 88)]; *Ти жив у Києві. Ні слова По-українськи не прорік*… [6 (1: 486)]; *Ти зрікся мови рідної*… [6 (1: 131)]. Трагізм мовної ситуації, на думку митця, полягає в байдужості самих українців, які зневажають і цькують найдорожче – «*майдану золоту підкову, зламану і кинуту в сміття*» [6 (4: 18)]. Не меншого розчарування, а то й осуду, викликає таке суспільне явище, як суржик, яке виразно протиставляється мові природній як штучне: «рідна мова – хахлацький, брудний суржик»; «язичіє Донбасу»; «язичіє хахла». Суржик – вторинне, негативне явище, неприродне, нав'язане: … *Нашу мову в суржик обертало* [6 (4: 101)]. Однак, місія поета в тому й полягає, щоб розвіювати розпач і безнадію, живити мову зсередини, повертати їй колишній дух, тому українське слово – *войовниче, горде, тверде, гнівне*, отже, *незнищенне*: *Українська мово, будь твердою!* [6 (3: 293)]; *Щоб наливалось гнівом світу Мого народу слово горде* [6 (1: 187)].

Семантичне поле концепту «рідна мова» розкривається на основі опозиції «свій-чужий»: своя мова – рідна, позитивно осмислюється; чужа мова виявляє негативне буття нації. Щодо чужої мови поет по-особливому категоричний, адже треба поважати й любити насамперед рідне слово; чужа мова пов'язується зі смертю, а рідна – з життям і

вічністю: *Та не молися мовою чужою, Бо, на колінах стоячи, умреш…* [6 (2: 34)]; *Ми помрем і встанем, нас покличе мова, Що не вмре ніколи…*[6 (4: 34)]. Чужа мова – «одежа», а рідна – духовна сутність людини, «кров», «серце». Поняття «чужа мова» реалізується описово, за допомогою лексеми «не твоя»: *І мова – не твоя* [6 (3: 212)]. Неважко помітити, що під чужою мовою розуміється російська, однак Д. Павличко не проти цієї мови як мови російського народу, натомість засуджує офіційну політику російських й українських владців: *Знов російську мову в мову окупанта Обертає служба владного раба* [6 (4: 33)]. Сам поет знає кілька мов і цим надзвичайно пишається: *Я знаю мови Ботева, Шекспіра, Міцкевича, Некрасова, Марті…* [6 (2: 131)]; *Я знаю десять мов, та за одну-єдину Як бойовик, помру!* [6 (3: 215)]. Кожна мова збагачує людину, вона – «*духу школа*», «*золота сурма*». На тлі інших мов виразнішою стає рідна, але ж проблема сучасників у небажанні вивчати мови світу так, як закликає митець: *Живи й орудуй мовами всіма* [6 (2: 34)]. Отже, рідній мові належить гідне місце серед інших мов, про що свідчать наведені метонімічні та метафоричні контексти, які допомагають розкрити семантику досліджуваного концепту.

Семантична сфера концепту «рідна мова» розширюється за рахунок уведення лексики сакральної сфери. Мова в баченні Дмитра Павличка оповита ореолом святості, це святиня, подібна до нетлінних біблійних істин. Рідна мова розкривається за допомогою таких метафоричних сполук: *Божий Дух, Господа сурма, думка боготворна*: *Бо мова – то не звук, а думка боготворна* [6 (3: 215)]; *Дай мову, що звучить, як Господа сурма!* [6 (3: 254)]. Рідне слово – для спілкування з Богом, для розвитку власної духовності, щоб «*думати, й творити власний дух*» [6 (2: 131)]. Доля української мови, як й Ісуса Христа, трагічна і жертовна, і на цьому тлі ці два поняття зближуються: *Рідна мово, Стражденна ти і вічна, як Господь* [6 (3: 234)]. Українську мову розпинали на хресті, тому лексема розп'яття символізує біль і страждання слова в минулому: «*засуджена до шибениць-розп'ять*». Метафоричний контекст воскресіння мови пов'язаний знову ж таки з біблійним сюжетом: *І воскрешає мова, наче рана…* [6 (3: 305)]. Мова алегорично постає в образі церкви – зруйнованої, так само, як і мова: *Як церква знищена, стояла рідна мова, Де вікна вибиті й позбивані хрести* [6 (4: 381)]. Отже, репрезентація поняття «рідна мова» пов'язана із сакральною лексикою та метафоричними сполуками, які увиразнюють страдницький шлях українського слова.

Усе, що створює народ, знаходить своє вираження в мові, особливо якщо йдеться про яскравих його представників. На цій підставі можна стверджувати, що мова у свідомості носіїв асоціюється з видатними мовними особистостями, які творили й розбудовували мову. Для Дмитра Павличка, який і відображає погляди спільноти, «рідна мова» співвідноситься насамперед з іменами Т. Шевченка, Лесі Українки, І. Франка, М. Рильського й вербалізується у лексемах *Шевченко, Франко* (*… потекла Шевченкова, Франкова…*[6 (3: 295)]); висловах – *слово Кобзаря, зоряниця Кобзаря, сто томів Франка, зірка Лесина, «Рильського ясна зоря»*. Мова міцна й незборима, коли має таких творців: *Та наша мова грає, Як армія гримить у ста томах Франка* [12].

Непересічною мовною особистістю можемо справедливо назвати й Дмитра Павличка. Пристрасний поетичний хист він скеровує у справу служіння рідній мові, яка складає сенс його творчого й особистого життя. Життя інше – то тільки смерть: *Та материнської не чути мови, – Ото була б загибель-смерть моя!* [6 (1: 149)].

Національна належність автора, його суспільний та особистий досвід, умови соціального середовища, емоційний рівень та інтелектуальний розвиток – усе це позначається на характері художнього тексту [15: 90]. Слово Дмитра Павличка містке, афористичне, воно несе правду, незважаючи на заборони, ідейні постулати, необ'єктивність світу.

Таким чином, концепту «рідна мова» належить провідна роль у художньому дискурсі Дмитра Павличка. Реалізація цього поняття пов'язана з лексемами та висловами, які охоплюють увесь духовний і матеріальний обшир поетичної уяви поета, скерованої в минуле, а також сьогодення мовного буття українців. На особливу увагу заслуговує подальше дослідження особливостей реалізації досліджуваного поняття в дискурсі інших митців сучасної літератури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Фаріон І.* Мова – краса і сила: суспільно-креативна роль української мови в XI – середині XIX ст. / Ірина Фаріон. – 2-ге вид. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2007. – 212 с.

2. *Хижняк З. І.* Історія Києво-Могилянської академії / З.І. Хижняк, В.К. Маньківський. – К.: Вид.дім «КМ Академія», 2003. – 184 с.

3. *Мацько Л.* Українська мова в освітньому просторі : навчальний посібник для студентів-філологів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» / Любов Мацько. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – 607 с.

4. *Щербін В.К.* Українська концептологія і концептографія: погляд із Білорусі / В.К. Щербін // Українська мова. – 2008. – № 3. – С. 26-40.

5. *Огієнко І.* Наука про рідномовні обов'язки: Рідномовний Катехизис для вчителів, робітників пера, духовенства, адвокатів, учнів і широкого громадянства / Іван Огієнко. – Факс.вид. – К.: «Обереги», 1994. – 72 с.

6. *Павличко Д.В.* Твори: у 5 т. томах / Дмитро Павличко. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2010.

7. Словник української мови: в 11 томах / [голов. редкол.: І.К. Білодід та ін.]. – К.: Вид-во «Наукова думка», 1970 - 1980. – Т.4. – 1973. – 840 с.

8. Українська мова: Енциклопедія / [гол. ред. В.М. Русанівський та ін.]. – К.: «Укр. енцикл.» ім. М.П. Бажана, 2004. – 824 с.

9. *Пустовіт Л.О.* Словник української поезії другої половини XX століття: семантико-функціональний аспект: Монографія / Л.О. Пустовіт. – Київ: УВНЦ «Рідна мова», 2009. – 243 с.

10. *Іващенко В.Л.* Типологічна диференціація концептуальних структур як одиниць ментального простору / В.Л. Іващенко // Мовознавство. – 2004. – № 1. – С. 54-61.

11. *Скаб М.* Динаміка семантики концепту «душа» в українській мові / Марія Скаб // Українська мова. – 2007. – № 3. – С.80-89.

12. *Павличко Д.* Поезії / Дмитро Павличко // Літературна Україна. – 2013. – 17 січня.

13. *Єрмоленко С. Я.* Мовно-естетичні знаки української культури / С. Я. Єрмоленко. – К.: Інститут української мови НАН України, 2009. – 352 с.

14. *Степаненко М.* Олесь Гончар про «духовний код нації» / Микола Степаненко // Українська мова та література в сучасній школі. – 2013. – № 4. – С. 6-12.

15. *Міщук У.* Поетична мова як репрезентант мовної особистості автора (на основі творчості Ліни Костенко та Василя Стуса) / Уляна Міщук // Українська мова. – 2008. – № 2. – С.89-100.

Стаття надійшла до редакції 11.07.13

Мороз О., канд.филол.наук, доцент,
Мариупольского государственного университета, Мариуполь

**КОНЦЕПТ «РОДНОЙ ЯЗЫК»
В ХУДОЖЕСТВЕННОМ ДИСКУРСЕ ДМИТРИЯ ПАВЛЫЧКО**

В статье изучаются вопросы реализации концепта «родной язык» в художественном дискурсе. Данный концепт проанализирован на материале поэзии Дмитрия Павлычко, определены способы его вербальной презентации, охарактеризованы семантические особенности лексем, конкретизирующих его значение.

Ключевые слова: *концепт, художественный дискурс, вербальная репрезентация, метафорический концепт.*

Moroz O., PhD, Associate Professor,
Mariupol State University, Mariupol

**THE CONCEPT «MOTHER TONGUE» IN THE ARTISTIC
DISCOURSE OF DMYTRO PAVLYCHKO**

In the article the problems of the functioning the concept of «the mother tongue» in the artistic discourse are considered. On the basis of poetry by Dmytro Pavlychko such concept is analyzed, its verbal representation is distinguished; semantic features of the words of this concept are established.

Key words: *concept, artistic discourse, verbal representation, metaphoric context.*

УДК 811.161.2’373.421
Л. Семак, аспірант
ДНУ імені Олеся Гончара, Дніпропетровськ

**КОНТЕКСТУАЛЬНА СИНОНІМІКА В РОМАНІ
ГАЛИНИ ПАГУТЯК “УРІЗЬКА ГОТИКА”**

Досліджується специфіка лексико-синонімічної системи роману Галини Пагутяк “Урізька готика”. Здійснюється компонентний аналіз лексичного значення контекстуальних синонімів.

Ключові слова: *контекстуальна синоніміка, компонентний аналіз, компонент значення, родова сема, потенційна сема, диференційна сема.*

© *Л. Семак, 2013*